OCTAVIAN PALER: THE IMAGE OF THE THINKER AND TRAVELER

SZÖVÉRFI Judith, PhD Candidate, "Petru Maior" University of Târgu-Mureş

Abstract: We hereby propose a debate on the volume Solitary Adventures by Octavian Paler through a presentation of the three sequences: Diary at Sea, Counter-Diary at Sea and American Diary, all based on the concept of the traveler theoretized by Todorov Tzvetan. We propose an analysis of the intimate experiences, which are reflected in the status of being a traveler accutized on different poetic levels: the road, the journey, alterity, becoming, duality, the search and meditation are the components of a constant search for one's self.

Keywords: Octavial Paler, Todorov Tzvetan, Marc Guillaume, Jean Baudrillard, alterity, traveler, search for one's self, duality and becoming.

Prezenta cercetare propune o lectură instrumentală a volumului *Aventuri solitare* creat sub semnătura lui Octavian Paler. Este o carte ce a rămas în umbră între volumele postdecembriste, deşi receptarea critică (puţină de altfel) îi oferă şansă – „potenţialul ei de interes nu apare deloc diminuat. Dimpotrivă"[1]. *Aventuri solitare* cuprinde trei „cărţi"autonome: *Jurnal la mare, Contrajurnal la mare, Jurnal american*. În toate cele trei scrieri, coordonatele centrale sunt călătoria, aventura solitară, alteritatea, străinul, înstrăinatul. Fondul trăirilor intime se reflectă în statutul de călător acutizat în diferite nivele poetice: drumul, călătoria, alteritatea, devenirea, dualitatea, căutarea şi meditaţia, toate fiind, de fapt, o continuă căutare de sine.

Problematica propusă impune un excurs teoretic de prezentare a conceptelor în jurul cărora vom dezvolta analiza. Teoreticienii culturii, antropologii şi filozofii propun numeroase definiri ale conceptului, încercând să surprindă esenţa unei manifestări complexe şi vaste – raportul identitate-alteritate. De exemplu, Tzvetan Todorov în lucrarea *Cucerirea Americii. Problema celuilalt,* afirmă la adresa alterităţii că „cunoaşterea de sine trece prin cunoaşterea celuilalt."[2]

După Todorov Tzvetan există trei axe diferite ale problematicii alterităţii: planul axiologic, planul praxiologic şi planul epistemic. Planul axiologic (o judecată de valoare) vizează legătura dintre eu şi celălalt iar în acelaşi timp nu numai legătura ci şi cum mă raportez la celălalt şi cum este, bun sau rău, îl iubesc sau nu-l iubesc, îmi este egal sau îmi este inferior. Planul praxiologic (acţiunea de apropiere sau depărtare faţă de celălalt) e vorba de faptul dacă îmbrăţişez valorile celuilalt, mă identific cu el, sau îl asimilez pe celălalt mie, îi impun propria-mi imagine. Planul epistemic, unde nu există nici un absolut, ci o gradare infinită între stări de cunoaştere mai mult sau mai puţin complexe.

Există bineînţeles şi afinităţi între cele trei planuri, dar nici o implicaţie riguroasă, aşa încât nu putem deci să-l reducem *unul la celălalt*, nici să-l prevedem pe *unul* pornind de la

[1] Paul Cernat, *Trei moduri de a fi străin*, prefaţă in *Aventuri solitare* de Octavian Paler, Editura Polirom, 2008, p. 5.
[2] *Cf.* Tzvetan Todorov, *Cucerirea Americii. Problema celuilalt*, trad. de Magda Jeanrenaud, Editura Institutul Europena, Iaşi, 1994, p. 176.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

celălalt.[3] De asemenea, într-un studiu teoretic amplu, Marc Guillaume şi Baudrillard sunt de părere că *altul (l'autre)*, fiind de orice natură, străin, imigrant sau marginal, poate fi de aceeaşi natură. El numeşte două tipuri de alteritate radicală, una care poate fi asimilată şi cealaltă inasimilabilă „în fiecare altul (autre) există Celălalt (autrui) – ceea ce nu este eu, ceea ce este diferit de mine, dar pe care-l pot înţelege, chiar asimila – şi există de asemenea o alteritate radicală, inasimilabilă, incomprehensibilă şi chiar inimaginabilă."[4] Se vorbeşte despre trei tipuri de alteritate: alteritate umană (dintre diferiţi oameni), alteritate dinăuntrul nostru (de la Sigmund Freud încoace a primit numele de inconştient) şi alteritatea altor spaţii, care pot fi cosmice sau chiar a maşinii.[5]

Marc Guillaume dezbate elipsa altului, despre a-l lua pe altul drept Celălalt, a-l reduce pe altul la Celălalt, făcând referiri la studiul lui Simmel din 1905 întitulat *Digresiuni despre stăin*, unde acesta abordează conceptul de străin, care după o anumită axă poate fi foarte departe iar, după o altă axă, foarte aproape[6], adică străinul poate fi altul sau Celălalt, poate exista o distanţă între eu-altul, eu-celălalt, dar, în acelaşi timp, această distanţă poate să se diminueze în totalitate pentru că ajunge la un raport cu totul aparte pentru, că cel mai îndepărtat este şi cel mai aproape. Străinul este în acelaşi timp cel care e eproape şi departe, însă acest lucru nu înseamnă neapărat că există o distanţă geografică sau culturală, ci, mai degrabă, că e vorba de o trecere a frontierei. Statutul de străin este acela al cuiva care nu e judecător şi parte, care nu e parţial în dezbateri şi conflicte, care nu va rămâne permanent angajat în vecinătatea noastră socială, el poate, prin urmare, să fie un judecător imparţial, să ia o distanţă, permiţându-i să observe mai bine conflictele sau situaţiile care nu-l privesc în mod durabil. Această distanţă îi permite o *proximitate* [7], îi permite să fie chemat într-o poziţie de arbitru şi chiar mai adesea, într-o poziţie de confesor.

Dacă distanţa nu se diminuează în totalitate atunci poate apărea poziţia de confesor, pentru că ajungem să ne confesăm mai uşor unui străin decât apropiatului. Prin această precizare ajungem la autorul operei *Aventuri solitare* pentru care confesiunea este, poate, cea mai importantă rezolvare şi problematizare a tuturor trăirilor. Străinul, în cazul nostru jurnalul, este cel mai aproriat de autor, fiindu-i foarte uşor să-şi comunice gândurile, sentimentele prin intermediul scriiturii narcisice. În cazul acesta, vorbim despre o străinătate artificială[8], autoimpusă şi autocreată pentru coerenţa identitară a individului.

În urma abordării descriptiv-analitice realizate observăm că Octavian Paler în volumul *Aventuri solitare* încorporează trei tipuri de a fi străin corespunzând celor trei „cărţi". Aceste trei tipuri de a se simţi străin se suprapun şi se distanţează în diferite moduri prin relaţia identitate - alteritate. Se suprapun atunci când se simte străin faţă de lumea înconjurătoare, faţă de oameni şi se distanţează atunci când se simte instăinat de această lume, unde nu e înţeles de nimeni, dar poate nici nu vrea să fie, deoarece înţelegerea ar fi acceptare, iar aceasta, la rândul ei este o problemă a identităţii.

---

[3] *Ibidem*, p. 173.
[4] Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *Figuri ale alterităţii*, trad. de Ciprian Mihali, Colectia „Studii", Editura Paralela 45, Piteşti Bucureşti, 2002, p. 6.
[5] *Ibidem*, p. 11.
[6] *Ibidem*, pp. 13-15.
[7] Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *Figuri ale alterităţii*, trad. de Ciprian Mihali, Colectia „Studii", Editura Paralela 45, Piteşti Bucureşti, 2002, p. 14.
[8] *Ibidem*, p. 15.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

Identitatea este o căutare de sine prin jurnalul intim prezent în această scriere. Alteritatea este prezentă prin raportarea eului la celălalt, prin raportarea sinelui la diferite situaţii, locuri şi culturi. Cele trei părţi sunt distincte, dar, în acelaşi timp, complementare: *Jurnal la mare* – unde este prezentată experienţa autorului cu marea în timpul verii, *Contrajurnal la mare* – unde este ilustrată, întâlnirea lui Octavian Paler cu o croazieră pe mare în timpul iernii şi *Jurnal American* – unde autorul se simte stăin în lumea cea „Nouă", în acest caz vorbim de Statele Unite ale Americii.

În „cartea" *Jurnal la mare* autorul realizează un jurnal-eseu în care se întrepătrund elemente din mitologie cu informaţii din viaţa lui Octavian Paler. Debutul acestei cărţi este o confesiune „Înainte de a pleca la mare, m-am speriat din pricina unei hemoragii."[9] Această confesiune, predomină pe tot parcursul acestei părţi a operei, dar se împleteşte cu reflecţiile autorului despre antichitatea greacă. Dacă suprapunem teoriile lui Baudrillard, mai sus amintite, atunci ajungem la observarea unei distanţe între eu şi Celălalt, iar atunci când această distanţă nu se diminuează atunci se creează statutul de eu-străin, iar, unui străin te confesezi mai uşor[10]. Se pendulează astfel între confesiune şi comunicare spectrală, eul diaristic va configura un destin aflat între narcisic[11] şi enciclopedic, între nostalgia originii şi cea a descoperirii de sine.

Octavian Paler în *Aventuri solitare* este un protagonist însingurat, acest fapt fiind precizat de însuşi autorul, încă din primele pagini ale operei: „ [...] am fost, mai degrabă „trăit" de întâmplări. Dovadă şi faptul că, acum, n-am nici un prieten apropiat, la care să îndrăznesc să sun în miez de noapte dacă aş simţi nevoia să mă sfătuiesc cu cineva."[12] Sfatul devine necesar. Strigătul însingurat al autorului are reflexe expresioniste şi conduită modernă. Ajuns la mare totul se simplifică pentru Paler, „n-aş zice că devin «Altul» la mare. Dar cu siguranţă devin «altfel»"[13] pentru că comportamentul autorului este asociat, de el însuşi cu comportamentul arabilor la intrarea in moschee, ei îşi depun încălţările iar autorul se desprinde de problemele curente. Interpretarea poate fi adâncită, deoarece marea poate fi necunoscutul, esenţa ascunsă dintr-un destin aflat în imposibilitatea de a se regăsi în zbucium, vervă, mulţime şi colectivitate. Pentru el marea rămâne înfăptuirea sinelui după noile coordonate imperios cerute de destin. Totodată, marea este o terapie pentru sufletul autorului, „La ceasul în care se îngână ziua cu noaptea, marea are ceva ciudat. Pe apele ei suflă parcă duhul Genezei"[14]; în acelaşi timp marea poate fi elementul esenţial al existenţei, dacă ne referim la apa-maternă, „Marea este pentru toţi oamenii dintre cele mai mari şi mai constante

[9] Octavian Paler, *op. cit.,* p. 9.
[10] Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *op. cit.,* p. 14 .
[11] „Narcis nu e un romantic atunci când aşează un mormânt în adâncul cunoaşterii de sine?" p. 31; „Eu, domnilor, am simţit de la început o simpatie aproape fraternă pentru Narcis, fără să-mi explic prea bine ce anume o determina. Într-o vreme, chiar am încercat să-l apăr de calomniile celor care-l privesc cu ironie, mirându-se de drama sa ca de ceva bizar. Cum de preferă singurătatea un tânăr frumos? Întreabă ei. Şi,dacă s-a îndrăgostit de sine, cum a ajuns să dorească distrugerea unicului lucru iubit? De ce şi-a pus capăt zilelor? Întrucât nimeni nu acceptă egolatria la alţii, orice egolatru găsind normală doar propria sa egolatrie, s-a trecut lesne la blamarea lui Narcis. De unde se vede că până şi o sinucidere poate fi luată peste picior dacă ea ne dă ocazia să ne facem o bună impresie despre noi." Octavian Paler, *Aventuri solitare*, Editura Albatros, Bucureşti, 1996, pp. 97-98.
[12] *Ibidem*, p. 19.
[13] *Ibidem*, p. 11.
[14] *Idem*, p. 12.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

simboluri ale maternităţii."[15] Aventura identitară convoacă amintirea, originea, autocreaţia şi, nu în ultimul rând, propensiunea spre celălalt-viitor. Marea poate fi simbolul creaţiei care se ia sau care este luată drept creator[16] pentru Octavian Paler, marea este un înfăptuitor al oglindirii asemenea scriiturii diaristice. Marea are valenţe demiurgice deoarece, scăldându-se în apele mării, Paler are impresia că renaşte de fiecare dată. În acelaşi timp este şi spaţiul vieţii fiindcă se întâmplă ceva inexplicabil de fiecare dată când intră în contact direct cu apa mării; pentru el marea e o taumatologie[17] inepuizabilă. Magia aceasta ţine de latura romantică a personalităţii autorului care se poate demonstra pe parcursul primei părti, unde încearcă să demonstreze că romanticii au recreat clasicitatea antică.[18]

Totuşi la mare reuşeste să se regăsească. Acea căutare de sine la mare parcă nu e atât de adâncită, precum e în alte scrieri, marea e „o magie, o mitologie", care îi oferă un peisaj simplu şi, în acelaşi timp de un „desfrâu luminos"[19]. Apolinicul şi dionisiacul se întrepătrund în valul depărtării şi al apropierii. Jocul distanţelor şi al atitudinilor sunt manifestări ale relaţiei eu - străin şi, implicit, ale comunicării spectrale.

Octavian Paler consideră, că, „dacă noi suntem opera lui Dumnezeu atunci marea este capodopera lui" deoarece din patru elemente apă, soare, nisip, aer se creează o mitologie. La mare „trupul devine singurul adevăr"[20]

Prin referirile mitologice autorul îşi propune să retrăiască unele mistere autentice deoarece el simţindu-se străin în lumea lui, tot mereu, caută un univers unde, el ca individ, ar putea să trăiască autentic, pentru că aici pe această lume el se simte un stăin: „oricum, mă tem că viaţa mea a devenit, de mai multă vreme, un fel de imitaţie de viaţă. Şi-a pierdut autenticitatea, pe care o regăsesc aici, la mare, cu o infinită recunoştinţă."[21] Misterul, cuvântul şi miticul se întrepătrund pentru a dobândi autenticitatea trăirii. În aces sens „Poate că nu există un mijloc mai bun pentru a ascunde un mister decât acela de a discute despre el."[22] „Tot ce aş putea accepta e că ambiguitatea îşi lasă deplina libertate să alegi, ca la Delfi, şi că firul Ariadnei i-a fost de folos lui Tezeu tocmai fiindcă s-a răsucit după meandrele labirintului."[23] De la firul Ariadnei, la Tezeu, La Adonis, la Ajax, la Agamemnon, la Helena, la Artemis, la Ulise, Orfeu, Penelopa enumerarea lor va produce o cuprindere a infinitului, ce completează infinitul atras de mare. Şi exegeza autorului surprinde această desfăşurare de forţă mitologică: „[...] rememorând episoade, fapte, evenimente din bogatele-i lecturi despre antichitate. Se perind astfel, prin faţa noastră, Pitagora, Heraclit, Eschyl, Sofocle, Euripide (celebru prin grota-i de la Salamani unde şi-a gândit cea mai mare parte a pieselor sale de teatru şi a morţii sale cumplite: refugiat la bătrâneţe în Macedonia, la Pella, la curtea lui Archelaos, este sfâşiat de câinii asmuţiţi asupra-i de nobilii macedoniein semibarbari, cărora dramaturgul le criticase moravurile fruste), meditează la cultul măsurii, al căderii în hybris, la soarta cărţilor, în

[15] Gaston Bachelard, *Apa şi visele*, editura Univers, Bucureşti, 1995, p. 131.
[16] Chevalier Jean, Alain Gheerbrant, *Dicţionarul de simboluri*, vol 2. Editura Artemis, Bucureşti, 1993, p. 270.
[17] Octavian Paler, *op. cit.*, p. 13.
[18] *Ibidem*, p.15.
[19] *Ibidem*, p. 44.
[20] *Ibidem*, p. 43.
[21] *Ibidem*, p. 20.
[22] *Ibidem*, p. 63.
[23] *Ibidem*, pp. 70-71.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

genere, a Bibliotecii din Pergam dăruită Cleopatrei, regina poliglotă, de către Antoniu, într-un exces de tandreţe, la oracolul din Delphi etc."[24]

În acele părţi ale scrierii, unde aminteşte despre mitologie este preocupat de a diferenţia romanticul de clasic, realizând o paralelă între cele două temperamente. În timp ce romanticul stă pe loc, clasicul poate mişca mările, în timp ce romanticul e rătăcit şi mai niciodată nu ştie ce caută, clasicul e maniacul preciziei, detestă ce este aproximativ. Romanticul are impresia că soarele are şi o faţă neagră, clasicul e ferm convins că orice deznădejde are un versant luminos.

În avântul căutării şi al dezbaterii, ecouri din G. Călinescu se fac resimţite. La rândul său, în urmă cu ceva ani, criticul interbelic propune următoare disociere:

	ROMANTICUL	CLASICUL
În viziunea lui G.Călinescu	➢ eroul e cocoşat, orb, şchiop niciodată „normal frumos", ci de o frumuseţe stranie, de o delicateţe maladivă ➢ este pitic ori uriaş ➢ este maladiv, infirm, tuberculos, nebun, orb, lepros (cu o mare complexitate senzorială şi sufletească) ➢ foarte tânăr (de 13-14 ani/femeie) ori foarte batrân ➢ e singuratic, solilogic sau rebel în fruntea mişcărilor populare, introvertit ➢ stă în perspectiva unui trecut indefinit	➢ eroul e „mai mare", fără expresie clară, de o asprime lapidară ➢ e un semizeu sau un rege cu ascendenţă divină (clasicismul a cultivat îndeosebi arta statuară) ➢ este sănătos de tip gladiator ➢ are o unică vârstă incertă, de tânăr perfect dezvoltat (vârsta lui Achile) ➢ e social, sociabil (iubeşte dialogul), extrovertit ➢ trăieşte într-un prezent etern
În viziunea lui Octavian Paler	➢ rătăceşte stând pe loc, nu se înseninează niciodată cu totul, pe cerul lui rămâne amintirea norului sau aşteptarea altui nor, ➢ tânjeşte după o pradă visată dar pe parcurs uită parţial visul, îşi distruge dragostea ca să poată plânge, etern diletant în	➢ poate vântura mările, ca Ulise, fără să se simtă vreodată neliniştit, ➢ detestă ce e aproximativ

[24] Savitescu, Ionel, „Octavian Paler, Aventuri solitare", în *Ateneu*, 34, nr. 1, 1997, p. 5.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

materie de fericire,

- iubeşte ca n-are
- verbul romanticului: a dori
- ambiţia romanticului: să nu admită o viaţă, în care el să existe, iar lucrul iubit să nu existe
- ora rituală a romanticului: miezul nopţii
- boala romanticului: leucemia
- romanticul ştie că soarele are şi o faţă neagră

- e om fără vârstă
- verbul clasicului: a trebui
- ambiţia clasicului: să caute nemurirea în ceea ce moare
- ora rituală a clasicului: amiaza
- boala clasicului: scleroza
- clasicul e convins că orice deznădejde are un versant luminos

Dincolo de această dihotomie, Octavian Paler afirmă că „[...] nu-mi pasă cine are dreptate, de vreme ce am mai multă nevoie de un punct de sprijin decât de adevăr.”[25] El dezbate şi anulează, meditează şi ulterior elimină gândul prin pragmatism. Evoluează între adâncire şi suprafaţă, rătăcire şi adevăr. Imprecizia şi incertitudinea sunt două axe preponderente ale confesiunii sale.

În această primă parte, Octavian Paler joacă rolul de catalizator al meditaţiei pe teme mitologice[26] poziţionându-se pe scaunul de intelectual înclinat spre reflecţie care câteodată se confesează, altădată se contemplă în diferite situaţii dar intotdeauna se plimbă într-un labirint exterior şi interior prin intermediul căutării de sine şi prin intermediul înstăinatului, al străinului. A doua parte a volumului, *Contrajurnal la mare*, nu este reprezentativă pentru Octavian Paler deoarece toată prezentarea croazierei oficiale se face într-un stil sec şi distant. Se relansează tema singurătăţii şi a distanţei. Dar însăşi distanţa apropie identitatea şi

[25] Octavian Paler, *Op.cit*, p. 104.

[26] A se vedea legătura dintre simbolul mării şi mitologie în următoarele secvenţe:1. „Marea înseamnă enorm pentru mine. Dacă n-aş fi venit, aş fi căpătat o psihologie de infirm. Ar fi trebuit să mă consolez cu ideea că marea ţine de trecut. Pentru totdeauna! Şi nu mă văd în stare, deocamdată, de aşa ceva.” 2. „La mare, eu [...]Mă desprind de problemele curente.” 3. „[...], la mare, totul se simplifică [...]. N-aş zice că devin «altul»la mare. Dar cu siguranţă, devin «altfel»[...]Am o stare de beţie superficială care-mi relatează inhibiţiile şi mă curăţă, parcă, de zgură.[...]. Şi nu cunosc o terapie mai radicală pentru oboseala mea nervoasă.” 4. „[...] mă uit [...], spre marea taină a mării. La ceasul în care se îngână ziua cu noaptea, marea are ceva ciudat. Pe apele ei suflă parcă duhul Genezei. Valurile spală ţărmul cu o nepăsare grea, inerţială şi am senzaţia stranie că mă aflu înainte de apariţia vieţii pe Pământ.” 5. „Oricum, dacă noi suntem opera lui Dumnezeu, marea este capodopera Lui. Din patru elemente (apă, soare, nisip, aer), nimic mai mult, se creează, prin nu ştiu ce mister, o magie şi o mitologie. Nu cunosc un peisaj care să fie atât de simplu şi, în acelaşi timp, de un desfrâu luminos.[...]Aici trupul devine singurul adevăr. Dar cu atât mai uşor comsimţi că Afrodita putea ieşi numai dintr-o mare.” 6. „ Spre deosebire de zei, noi amestecăm dragostea cu disperarea. O dată mai mult, înţeleg de ce iubesc marea cum iubeşti o femeie. Dar o iubesc şi ca pe un loc de exil. Căci marea n-are vârstă. Ea nu e din nici un secol. Şi n-are amintiri. Uneori, mă simt chiar puţin caraghios aici cu specialitatea mea de «rentier»al memoriei. [...] Nu mă pot sătura de mare într-o săptîmână. [...] e ceva sfâşietor de frumos în spectacolul unei mări incendiate de soare, în stare să intimideze luciditățile cele mai rele.” 7. „Mâine, voi fi primul pe plajă. Întotdeauna am procedat aşa în ultima zi. M-am dus să înot înainte de micul dejun, în apa încă «netrezită» din pâclele nopţii. Ai, atunci, o senzaşie ciudată, despicând apa cu braţele. Parcă o deştepţi din somn.”

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

diferenţa în ludicul desăvârşirii antagonice. Prima opoziţie se referă la marea prezentată iarna (în *Jurnal la mare*, marea e prezentată vara). Aceste două anotimpuri sunt aşezate în antiteză tocmai cu scopul de a putea şi mai bine evidenţia însemnătăţile pentru el a acestei experienţe a mării în diferite anotimpuri. El e conştient de riscul că poate să ruineze mitologia mării, dar consideră că merită verificată dacă experienţa aceasta e tot atât de plină de mister sau nu, „Dar nu asta am vrut? Să văd şi partea ostilă a mării. Iată, am ocazia."[27] Întâlnirea cu Grecia este una plină de descoperiri, dar, cea mai mare dezamăgire este Efesul, unde din Templul zeiţei Artemis au rămas doar „o coloană şi câteva bucăţi de piatră spartă."[28] Tot locul i se pare autorului lipsit de enigme dar şi Constantinopol lasă urme adânci în conştiinţa autorului când afirmă că „în vechiul Constantinopol, s-a prăbuşit nu un oraş, ci o civilizaţie. [...] dată cu prăbuşirea Constantinopolului, s-a surpat ceva şi din destinul nostru"[29]. Dorinţa de cuprindere a spaţiului, în care odinioară s-a regăsit, îl determină să pornească în expediţie alături de alţi colegi dominaţi de aceeaşi plăcere a livrescului şi a mitologicului. Drumul parcurs e pe un vas în care nivelurile mitologice se unesc cu cele ale realităţii, dacă voiajul îl va conduce spre Delfi, spre originar, spre matricea creatoare, el se instalează la primul nivel al vasului, în zona în care apa mării şi vasul se unesc permanent într/un ritm acaparant, catabasic şi mitologic: Nereus (nivel lui Octavian Paler), urmat de Poseidon, Apolo, Venus şi Hera. Tovarăşul e cel apropiat alături de care i se mediază gândul. Vorba şi confesiunea, sunt urmărite de prejudecata neînţelegerii de odinioară cu Marin Preda, însă nepotul acestuia Sorin Preda îl dezvăluie ca altruist înspre celălalt. Dacă umanul mediază, totul se proiectează şi la nivelul apei, semnificativ e momentul în care apa mediază trecere dinspre o lumea cunoscută, sprea cealaltă. Distanţele se anulează prin călătorie şi cuvânt! La sfârşitul acestei călătorii pe larg autorul hotăreşte să rămână pe ţârm (siguranţa pământului vs. instabilitatea mării).

Ultima parte a volumului, cea mai consistentă[30], *Jurnal american*, debutează cu o prezentare comparativă a lumii europene in antiteză cu „Lumea Nouă", adică, America, sub un subtitlul semnificativ, *Cuvânt justificativ*. Dacă până acum, am avut un Paler care se simţea străin în diferitele lui ipostaze, acum avem imaginea unui Paler, care este în totalitate instrăinat de aceste meleaguri, un călător care pe tot parcursul analizei sale rămâne subiectiv, plin de prejudecăţi. De la bun început Octavian Paler îşi avertizează cititorii despre faptul că el e mult prea demodat si conservator iar aceste elemente se vor oglindi în ceea ce priveşte analiza acestei lumi. E distanţă între atitudinea clasicului europeană şi modernitatea exacerbată a amercianului. Eu şi străinul nu sunt compatibili, dar ne asumăm diferenţele şi asemănările, ne respectăm şi ne analizăm cu scopul de a găsi un punct de mediere şi de convieţuire.

Pe tot parcursul acestei părţi autorul analizează această lume din perspectiva unui european, care nu poate percere lumea din punct de vedere material, aşa cum e văzut de americani, unde banii sunt mult mai uşor de câştigaţi decât la Lisa.[31] Dacă europeanul are în faţa lui o oglindă şi prin această tot analizează lumea înconjurătoare, se tot autoanalizează,

[27] Octavian Paler, *op. cit.*, p. 119.
[28] *Ibidem*, p. 156.
[29] *Ibidem*, p. 124-125.
[30] *Cf.* Nicolae Oprea, *Opera şi autorul*, colecţia Dechideri, Seria Eseuri, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2001, p. 119.
[31] Octavian Paler, *op. cit.*, p.196.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

despică firul în patru, atunci americanii au înlocuit această oglindă cu monitorul calculatorului, au în faţă doar informaţii, iar tehnologia este pentru ei cel mai important obiect al supravieţuirii.
Octavian Paler crede că această lume se consumă din interior, nu din cauza întrebărilor existenţiale ci, tocmai, din cauza lipsei lor.

Liviu Andreescu, in articolul, *America în clişee,*[32] subliniază, că întâlnirea autorului cu America îl aşează pe cititor, în faţa unor întrebări care depăşesc exerciţiul literar. Octavian Paler aşează în faţa celui de al treilea segment al volumului, un, „Cuvânt justificativ",unde introduce cititorul intr-un mod indirect în tot şirul de clişee americanofobe: visul american, ecranul calculatorului îl îndepărtează pe american de sine, vitrinele pline de coperţi de cărţi goale, zâmbetul omniprezent şi fals de la emisiunile televizate, obsedanţii de happy-end-uri, americanul, un „barbar supercivilizat"[33]. Prima parte al articolului este destinat exorcizării propriilor prejudecăţi, dar în a doua parte al „Cuvântului justificativ", diaristul apare sub o postura paradoxală recunoscând inadaptabilităţile sale faţă de stilul de viaţă american, „Contactul cu câteva mari oraşe americane mi-a arătat destul de limpede că unul ca mine are slabe şanse să se simtă în largul lui peste Ocean"[34], schiţând portetul unei Americi subcultivate şi obsedate de bani „[...] (în două sute şi nu mai ştiu câte episoade din serialul «Dallas» nu se vede nici o carte). Esenţial e câţi dolari ai."[35]

Liviu Andreescu scoate în evidenţă, ca Octavian Paler prin permanenta problematizare incearcă să dea răspunsuri la întrebările puse de el însuşi, dar din moment ce aici se dezbat chestiuni subiective, totul pluteşte sub aripile subiectivităţii. Dar acesta e tocmai menirea unui jurnal, de a împărtăşii impresii subiective. Pe lângă subiectivitate există în jurnalul autorului şi date obiective despre America, ca exemplu Liviu Andreescu aminteşte de Universităţile din America, banii alocaţi învăţământului, bibliotecile publice, numărul volumelor publicate etc.
Prin acestea autorul articolului afirmă că *Aventuri solitare* e un fragment despre America.[36]

Un compliment, dacă putem numi în acest fel, ar fi, că americanii nu sunt atât de aroganţi precum sunt europenii, afirmă scriitorul, pentru ei nu e o problemă, dacă nu vorbeşti bine engleza, ei încearcă să te înţeleagă, pentru ei nu are nicio importanţă că eşti străin. În această lume Octavian Paler se simte călătorul, străinul care receptează această lume din unghiul de vedere al europeanului pentru care evenimentele se înfiltrează în memoria, conştiinţa lui doar prin intermediul culturii.

Raportarea eului creator, în această scriere la această lume străină rămâne pe tot parcursul scrierii subiectivă, dar la un moment dat, Paler ajunge la concluzia că poate aceşti barbari sunt mai înţelepţi decât noi europenii. Dincolo de acelaşi fragmentarism, îl recunoaştem pe Octavian Paler în consecventa postură de contemplativ nostalgic, de observator moralist, cel care se orientează intotdeauna în direcţia autocunoaşterii, de Narcis ce se oglindeşte în text nu spre a se admira, ci spre a admira prin sine pe alţii, „[...], toată creaţia lui Octavian Paler este un jurnal perpetuu, în oglinda căruia se oglindeşte personalitatea scriitorului, nu spre a se admira narcisiac, ci spre a se cunoaşte pe sine în profunzime. [...]

[32] *Cf.* Andreescu, Liviu, „America în clişee", în *Contrapunct*, 7, nr.8, 1999, p. 12.
[33] Octavian Paler, *op. cit.*, p. 194.
[34] *Ibidem*, p. 188.
[35] *Ibidem*, p. 192.
[36] *Cf*. Liviu Andreescu, *art. cit.*, p. 12.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

Consecvent în direcţia autocunoaşterii şi a radicalităţii gândirii, autorul se oglindeşte în operă nu spre a se admira, ci spre a admira prin sine pa alţii."[37]

În America intuiţia şi cunoaşterea îl conduc spre descoperirea şi cucerirea celuilalt. Însă parcă citeşte jurnalele lui Colon, insistând asupra vieţuirii în America în funcţie de mobilul principal: averea, banul. Asemenea unui fiu risipitor, el îşi croieşte drum, dar asemenea unui Ulise modern se raportează mereu la al său spaţiu originar Ithaca/ Lisa (satul lui Paler), „Se întoarece necontenit în visele lui în Lisa natală, conştient că n-ar mai putea trăi acolo, cutreieră locuri «sacre», fie din munţii Făgăraşului unde a copilărit, fie dintr-o Grecie antică Locuită de zei şi de mituri [...]".[38]

Drumul lui Octavian Paler este al înglobării în scriitura zilnică a unei disonanţe afective şi colective între el şi americani. Diferenţele sunt accentuate, iar valorile acestei călătorii sunt subsumate mării.

În concluzie putem afirma că cele trei călătorii prezentate în cele trei secvenţe ale operei, *Aventuri solitare,* ne indică un aventurier, care prin aceste pelerinaje, fizice şi sentimentale, ajunge se se autoanalizeze, să se raporteze mereu la originile lumii, la Tot, deoarece fragmentarismul, ne indică intotdeauna, la Paler, că segmentul nu este unitatea, unitatea este singurul element al perfecţiunii, care se poate atinge doar prin regăsirea elementelor primordiale. Autorul le găseşte prin intermediul mitologiei, prin călătoria lui spre Delfi, Athena, muntele Olimp, [...] mitologia este locul geometric al spiritului, unde particularul devine general însuşi, ea răspunde cel mai bine artei care îşi propune să redea absolutul în forma sensibilă".[39] Parcurgând „lumea" de la ţara natală spre lumea antică, la Athena, la Delfi sau în America, toate aceste experienţe sunt analizate din prisma acelui eu-solitar, care se simte înstrăinat de aceste meleaguri, dar, care are nevoie de aceste călătorii pentru regăsirea sinelui, pentru găsirea identităţii. Astfel putem numi aceste drumuri frecventate continuu nişte călătorii în timp, prin care apa devine elementul, prin care se filtrează elementul viu în conştiinţa autorului.

Bibliografie

Bibliografia operei

Paler, Octavian, *Aventuri solitare*, Editura Polirom, Iaşi, 2008.
Paler, Octavian, *Aventuri solitare*, Editura Albatros, Bucureşti, 1996.
Paler, Octavian, *Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache,* Editura Polirom, Iaşi, 2012.

Bibliografia critică

Andreescu, Liviu, „*America în clişee*", în *Contrapunct*, 7, nr.8, 1999.
Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură*, Colecţia Studii Româneşti, Editura Univers, Bucureşti, 2000.

[37] Nicolae Oprea, *op. cit*, p. 119.
[38] Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela45, Piteşti, 2008, p. 1177.
[39] Liiceanu, Gabriel, *Om şi simbol*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005, p. 45.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)

Baudrillard J, Guillaume, *Figuri ale alterităţii*, traducere de Ciprian Mihali, Editura Paralela 45, Colecţia „Studii“, Seria „Topos – Studii socio-umane“, Piteşti, 2002.
Bocşan, Nicolae, Mitu, Sorin, Nicoară, Toader, *Identitate şi alteritate. Studii de istorie politcă şi culturală,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
Boia, Lucian, *Istorie şi mit în conştiinţa românească,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1997.
Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere de Tatiana Mochi, Editura Humanitas, Bucureşti, 2000.
Boia, Lucian, *România, ţară de forntieră a Europei*, ediţia aIV-a, Editura Humanitas, Bucureşti, 2012.
Burgos, Jean, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere de Gabriela Duda şi Micaela Gulea, prefaţă de Gabriel Duda, Editura Univers, Bucureşti, 1988.
Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1988.
Crăciun, Alexandra, *Narcisismul şi problemele reflecării*, Editura Paideia, Bucureşti, 2002.
Jurcan, Dan, *Identitate şi societate. Modele aspiraţionale în tranziţie*, Editura Eikon, Cluj - Napoca, 2005.
Levinas, Emmanuel, *Între noi: Încercare de a-l gândi pe celălalt*, traducere de Ioan Petru Deac, Editura All, Bucureşti, 2000.
Liiceanu Gabriel, *Om şi simbol. Interpretări ale simbolului în teoria artei şi filozofia culturii* Editura Humanitas, Bucureşti, 2005.
Manolescu, Nicolae, Istoria critică a literaturii române, Editura Paralela45, Piteşti, 2008.
Mazilu, Dan Horea, *Noi despre ceilalţi. Flas tratat de imagologie*, Editura Polirom, Iaşi, 1999
Oprea, Nicolae, *Opera şi autorul*, Colecţia Dechideri, Seria Eseuri, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2001.
Savitescu, Ionel, „Octavian Paler, Aventuri solitare”, în *Ateneu*, 34, nr.1, 1997.
Todorov, Tzvetan, *Cucerirea Americii. Problema celuilalt*, traducere Magda Jeanrenaud, Editura Institutul European, Iaşi, 1994.
Todorov, Tzvetan, *Noi şi ceilalţi*, traducere de Vlad Alexandru, Editura Institutul European, Iaşi, 1996.

BDD-V508 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:37 UTC)